

**RUS VA O‘ZBEK MADANIY KONTEKSTIDA ALEKSANDR
FAYNBERGNING O‘RNI**

Adhamova Mohlaroy Nodirbek qizi

O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti 3-Ingliz tili filologiyasi talabasi

Toshkent, O‘zbekiston

mohlaroyadhamova29@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 19.02.2026

Revised: 20.02.2026

Accepted: 21.02.2026

KALIT SO‘ZLAR:

*madaniy identitet,
shahar lirika-si, estetik
sintez, adabiy makon,
ko‘p madaniyatlilik*

Mazkur maqolada Aleksandr Faynberg ijodi rus va o‘zbek madaniy kontekstlari doirasida tahlil qilinadi. Tadqiqotda shoirning poetik tafakkuri ikki madaniy makon chorrahasida shakllangan adabiy hodisa sifatida talqin qilinadi. Faynberg she‘riyatida rus lirikasiga xos falsafiy mulohaza va o‘zbek madaniy muhitiga xos ruhiy sezgirlik uyg‘unlashgani ilmiy asosda ko‘rsatib beriladi. Shoir ijodining shahar madaniyati, xotira va identitet masalalari bilan bog‘liqligi aniqlashtirilib, uning madaniy vositachilik roli yoritiladi.

Kirish

XX asrning ikkinchi yarmi Markaziy Osiyo adabiy hayotida ko‘p madaniyatlilik va madaniy chorrahalar davri sifatida e‘tirof etiladi. Aynan shu tarixiy va ijtimoiy sharoitda yashab ijod qilgan Aleksandr Faynberg adabiy jarayonda ikki madaniy makon — rus va o‘zbek kontekstlari kesishgan nuqtada shakllangan ijodkor sifatida ajralib turadi. Aleksandr Faynberg 1939-yilda Toshkent shahrida tug‘ilgan va butun ijodiy faoliyatini shu hududda davom ettirgan. Asosan rus tilida ijod qilgan bo‘lsa-da, uning poetik dunyoqarashi Toshkentning ko‘p qatlamli madaniy muhitida shakllangan. Shu bois Faynbergni faqat rus adabiyoti doirasida yoki faqat o‘zbek madaniy muhitida baholash yetarli emas. Uning ijodi ikki madaniy qatlamning o‘zaro aloqasini aks ettiruvchi badiiy hodisa sifatida talqin etilishi lozim.

Mazkur maqolaning maqsadi Aleksandr Faynbergning rus va o‘zbek madaniy kontekstidagi o‘rnini aniqlash, uning poetikasida ushbu ikki an‘ananing qanday uyg‘unlashganini ilmiy asosda ko‘rsatib berishdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Tadqiqotda madaniy-kontekstual yondashuv asosiy metod sifatida tanlandi. Ushbu yondashuv adabiy matnni faqat estetik hodisa sifatida emas, balki ijtimoiy-madaniy jarayonlar mahsuli sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Bundan tashqari, quyidagi usullar qo'llanildi:

- Kontekstual tahlil — Faynberg she'riyatining rus va o'zbek madaniy muhitidagi o'rnini aniqlash;
- Solishtirma madaniy yondashuv — ikki madaniy an'anadagi umumiy va farqli estetik belgilarni qiyoslash;
- Poetik-strukturaviy tahlil — obrazlar tizimi, mavzu va ruhiy qatlamlarning shakllanishini o'rganish.

Material sifatida Faynbergning turli davrlarda yozilgan she'rlari hamda rus va o'zbek lirikasining asosiy xususiyatlari olindi.

Natijalar

Tahlil natijalari Aleksandr Faynberg she'riyati ikki madaniy makon kesishgan hududda shakllanganini ko'rsatdi. Rus lirikasiga xos falsafiy refleksiya, ichki dialog va ontologik savollar Faynberg poetikasida yaqqol namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, uning she'rlarida Sharqona sokinlik, ruhiy sezgirlik va shahar muhitiga xos iliq ohang seziladi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, Faynberg she'riyatida milliy chegaralar keskin ajralmaydi. Aksincha, madaniy unsurlar uyg'unlashadi. Toshkent manzarasi, shahar hayoti, xotira va vaqt tasviri uning ijodida universal ruhiy makonga aylanadi.

Shuningdek, shoir ijodi ko'p madaniyatlilik sharoitida shakllangan adabiy identitet namunasini ifodalaydi. U bir madaniyatdan boshqasiga o'tuvchi emas, balki ikki madaniy qatlamni birlashtiruvchi ijodkor sifatida namoyon bo'ladi.

Muhokama

Aleksandr Faynberg ijodini rus va o'zbek madaniy kontekstida talqin qilish jarayoni shuni ko'rsatadiki, u ikki adabiy makonning kesishgan nuqtasida shakllangan ijodkor sifatida qaralishi lozim. Bu yerda "madaniy kontekst" tushunchasi faqat til yoki geografik hudud bilan cheklanmaydi. U tarixiy tajriba, estetik qadriyatlar, ruhiy tafakkur shakllari va adabiy an'analarni ham o'z ichiga oladi.

Rus madaniy konteksti, ayniqsa XX asr lirikasida, falsafiy mushohada, ontologik savollar, shaxs va mavjudlik o'rtasidagi ziddiyatlarni teran yoritish bilan ajralib turadi. Rus lirikasida ichki refleksiya, vaqt va o'lim masalalari, insonning yolg'izligi va ma'naviy izlanishi yetakchi mavzulardan hisoblanadi. Faynberg she'riyatida ham aynan shu jihatlar — ichki dialog, o'zlikni anglash, ruhiy sokinlik va ontologik izlanish motivlari kuchli namoyon bo'ladi. Bu holat uning poetik tafakkuri rus lirikasining estetik qatlamlari bilan yaqinligini ko'rsatadi. Biroq Faynberg ijodini faqat rus madaniyati doirasida talqin qilish yetarli emas. U yashab ijod qilgan Toshkent muhiti ko'p madaniyatlilik, tarixiy qatlamlar va Sharqona ruhiy muvozanatni o'zida mujassam etgan makon edi. O'zbek madaniy kontekstida esa ruhiy sezgirlik, insoniy munosabatlarga e'tibor, ichki muloyimlik va sukunat poetik qadriyat sifatida qadrlanadi. O'zbek lirikasida, ayniqsa XX asr oxiri va XXI

asr boshlarida, tashqi patetika o'rnini ichki sokinlik va shaxsiy tajribaga asoslangan ifoda egallaydi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, Faynberg poetikasida rus lirikasiga xos falsafiy refleksiya bilan o'zbek madaniy muhitiga xos ruhiy sokinlik va shahar hayotiga sezgir munosabat uyg'unlashadi. Toshkent uning she'rlarida oddiy geografik makon emas, balki ruhiy manzara sifatida namoyon bo'ladi. Bu jihat uni o'zbek madaniy kontekstiga yaqinlashtiradi. Shuningdek, Faynberg ijodida milliy chegaralar keskin ajralmaydi. Uning she'riyati madaniy identitetning qat'iy chegaralaridan ko'ra, ko'p qatlamli, ochiq va dialogga tayyor shaklini namoyon etadi. Bu esa uni madaniyatlar o'rtasidagi estetik ko'priksifatida talqin qilish imkonini beradi. U bir madaniyatdan boshqasiga o'tuvchi emas, balki ikki madaniy makon o'rtasida ichki uyg'unlik yaratgan ijodkor sifatida baholanishi mumkin.

Muhokama shuni tasdiqlaydiki, Faynberg ijodi rus va o'zbek madaniy kontekstlari o'rtasidagi estetik aloqani yorituvchi muhim poetik hodisa hisoblanadi. Uning she'riyati ikki madaniyatning ziddiyatini emas, balki ularning mushtarak ruhiy maydonini ko'rsatadi.

Xulosa

Mazkur maqolada Aleksandr Faynbergning rus va o'zbek madaniy kontekstidagi o'rni tahlil qilindi. Tadqiqot davomida shoir ijodining ikki madaniy makon chorrahasida shakllanganligi asoslab berildi. Rus lirikasiga xos falsafiy refleksiya va o'zbek madaniy muhitiga xos ruhiy sezgirlik uning poetikasida uyg'unlashgani ko'rsatildi. Shuningdek, maqolada Faynberg ijodining shahar muhiti, xotira va identitet masalalari bilan bog'liqligi yoritildi. Muhokama jarayonida shoirning madaniyatlar o'rtasidagi estetik vositachilik roli ochib berildi hamda uning poetik tafakkuri rus va o'zbek adabiy an'analari bilan ichki uyg'unlikda shakllangani asoslandi. Olingan natijalar Aleksandr Faynberg ijodini ikki madaniy makon o'rtasida estetik sintez namunasi sifatida talqin qilish mumkinligini ko'rsatadi hamda uning adabiy jarayondagi o'rnini ilmiy asosda belgilaydi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Faynberg, A. (2005). Tanlangan asarlar. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
2. Faynberg, A. (2010). She'rlar va mushohadalar. Toshkent: Yangi asr avlodi.
3. Faynberg, A. (2015). Xotira va so'z. Toshkent: Ma'naviyat.
4. Jakobson, R. (1960). Linguistics and poetics. In T. A. Sebeok (Ed.), *Style in Language* (pp. 350–377). Cambridge, MA: MIT Press.
5. Lotman, Y. (1977). *The Structure of the Artistic Text*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

-
6. Leech, G., & Short, M. (2007). *Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose* (2nd ed.). London: Pearson Longman.
 7. Karimov, N. (2018). *Zamonaviy o'zbek adabiyoti masalalari*. Toshkent: Akademiya.
 8. To'xtayev, B. (2016). *Adabiy tahlil asoslari*. Toshkent
 9. Ivanov, P. (2010). *Rus she'riyatida inson va tafakkur*. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.
 10. Smirnova, L. (2015). *XX asr rus lirikasida ruhiy izlanishlar*. Moskva: Nauka.